

Miejsce
na naklejkę
z kodem

(Wpisuje zdający przed
rozpoczęciem pracy)

--	--	--

KOD ZDAJĄCEGO

MHI-W2G1P-021

EGZAMIN MATURALNY Z HISTORII

STAROŻYTNOŚĆ i ŚREDNIOWIECZE

Arkusz II

Czas pracy 90 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Proszę sprawdzić, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 12 stron. Ewentualny brak należy zgłosić przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Proszę uważnie czytać wszystkie polecenia.
3. Odpowiedzi trzeba zapisać czytelnie w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
4. Proszę pisać tylko w kolorze niebieskim lub czarnym; nie pisać ołówkiem
5. Nie wolno używać korektora.
6. Błędne zapisy trzeba wyraźnie przekreślić.
7. Wszelkie notatki należy sporządzać tylko w brudnopisie, który nie będzie oceniany.
8. Obok każdego zadania podana jest maksymalna liczba punktów, którą można uzyskać za jego poprawne rozwiązanie.
9. Do ostatniej kartki arkusza dołączona jest **karta odpowiedzi**, którą **wypełnia egzaminator**.

Życzymy powodzenia!

ARKUSZ II

MAJ
ROK 2003

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
40 punktów

(Wpisuje zdający przed rozpoczęciem pracy)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

Źródło A**Piotr z Dusburga o ustanowieniu Zakonu Domu Niemieckiego**

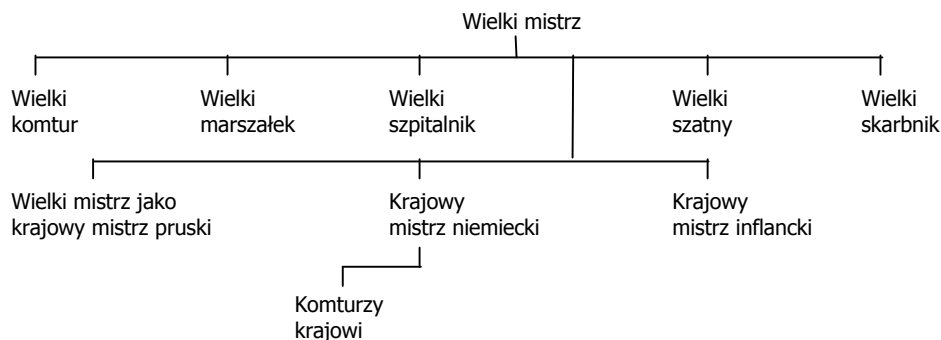
(Piotr z Dusburga (XIII/XIV w.) – historyk niemiecki, kapelan wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego, autor kroniki dziejów zakonu krzyżackiego)

Roku Jego wcielenia 1190, w tym czasie, kiedy miasto Akka było oblegane przez chrześcijan i z łaską bożą odzyskane z rąk niewiernych, w wojsku chrześcijańskim znajdowali się pewni pobożni ludzie z miast Bremy i Lubeki, którzy, powodowani miłosierdziem, widząc cierpiących na różne i ciężkie niedostatki i dokuczliwą nędzę chorych w tymże wojsku, założyli szpital w namiocie swoim zbudowanym z żagla jakiegoś okrętu, nazywanego cocka w języku niemieckim. Gdzie zebrawszy wspomnianych chorych, służyli im pokornie i z poświęceniem, i zarządzając dobrami przez Boga powierzonymi, miłosiernie opiekowali się [chorymi] uważając, że w osobie każdego chorego lub ubogiego podejmują samego Chrystusa. [...] Papież, wysłuchawszy poselstwa, nakłoniony pobożnymi prośbami proszących, ustanowił we wspomnianym szpitalu regułę braci szpitala Jerozolimskiego wobec ubogich i chorych, [...] zezwalając braciom wspomnianego szpitala na używanie czarnego krzyża i białego płaszcza, oraz przyzwolił, aby wszystkich wolności, immunitetów i zwolnień używali. [...] W taki sposób więc został założony, zatwierdzony i obdarowany licznymi przywilejami czcigodny ten Zakon Rycerski Braci Szpitala Jerozolimskiego Świętej Marii Domu Niemieckiego.

Źródło B**Bulla papieża Celestyna III z 1196 r.**

Celestyn biskup, sługa sług, w Bogu umiłowanym synom, braciom szpitala Najświętszej Marii Niemców w Jerozolimie, tak obecnym, jak i w przyszłości [...] wspomniany szpital Najświętszej Marii Niemców w Jerozolimie, w którym jesteście oddani służbie bożej, pod opiekę św. Piotra i naszą przyjmujemy i tym oto pismem potwierdzamy przywilej ustanawiając, aby wszystkie posiadłości, wszystkie dobra, które ten szpital obecnie sprawiedliwie i kanonicznie posiada, lub które może otrzymać w przyszłości z pozwolenia papieża, łaski królów i książąt, ofiar wiernych lub innymi prawymi środkami, pozostawały trwale i nienaruszone wam i waszym następcom. [...]

Nikt nie ośmieli się żądać od was lub wymuszać dziesięciny z tego, co sami pozyskacie, własnymi rękami i własnym kosztem uprawiacie albo z hodowli zwierząt waszych.

Źródło C**Schemat organizacyjny zakonu krzyżackiego w Europie**

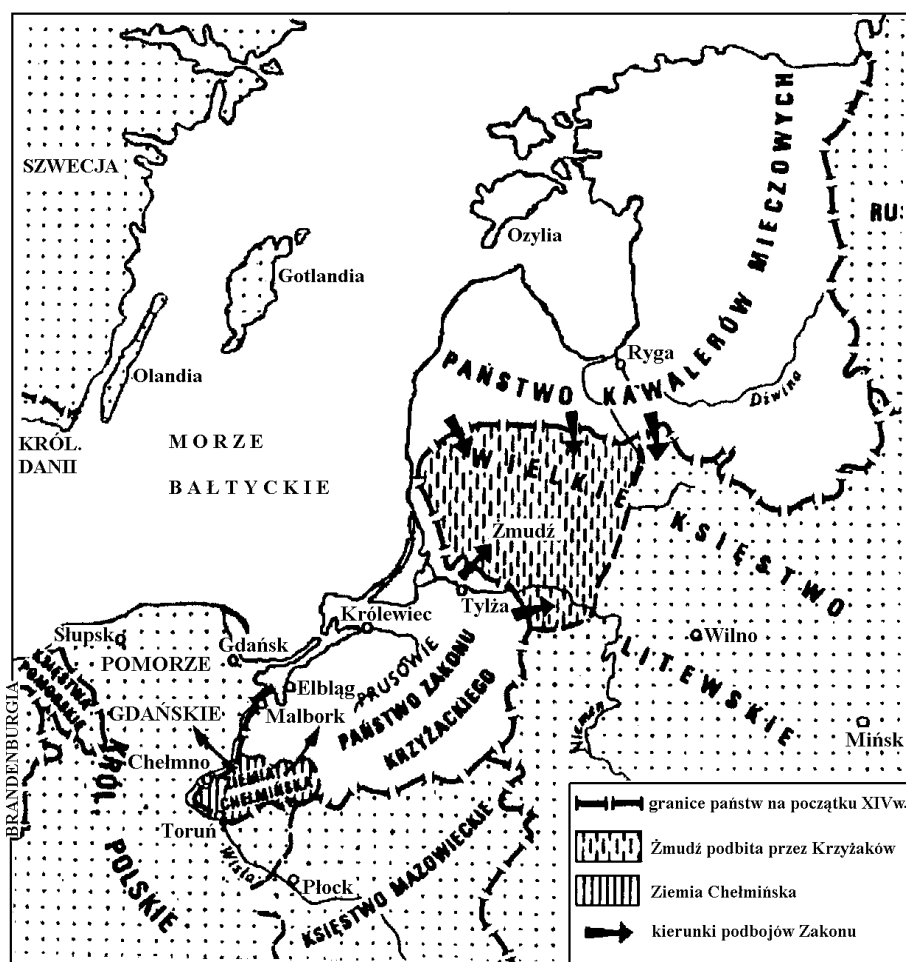
Źródło D

Nadanie dla Krzyżaków w Polsce dzielnicowej (1230 r.)

Ja Konrad, z Bożego miłosierdzia książę Mazowsza i Kujaw [...], podaję do wiadomości, że z uwagi na nagrodę niebieską i zbawienie duszy mojej oraz dla obrony wiernych, [...] nadałem Marii św. i braciom Zakonu Niemieckiego całe terytorium chełmińskie niepodzielnie ze wszystkimi przynależnościami od tego miejsca, gdzie Drwęca opuszcza granice Prus, wzdłuż rzeki aż do Wisły, a Wisłą aż do Ossy i biegiem Ossy aż do granicy Prus, na wieczyste posiadanie z całym pożytkiem i wszelką wolnością [...]. Owi zaś bracia przyrzekli też mnie i wszystkim moim dziedzicom, że z całą wiernością wraz z nami walczyć będą każdego czasu stosownie do woli Bożej i wedle swej możliwości przeciw wrogom Chrystusa i naszym, mianowicie przeciw wszystkim poganom [...].

Źródło E

Niemieckie państwa zakonne nad Bałtykiem

Źródło F**Zdobycie Gdańska przez Krzyżaków**

Mistrz i Krzyżacy Pruscy, jęli myśleć o zagarnieniu całego Pomorza. Mając przeto zebrane w znacznej liczbie i potężne wojsko, i przygotowane do wojny zasoby, nagłym pochodem wtargnęli do kraju, i miasto Gdańsk, zostające wtedy pod władzą księcia Władysława, w sam dzień Św. Dominika, w którym z powodu przypadającego jarmarku lud zazwyczaj licznie się do niego zgromadza, oblężeniem ścisnął. Wstrzymało miasto przez dni kilkanaście takowe oblężenie, gdy rycerstwo i szlachta walecznie go broniło; ale nareszcie przez zdradę niektórych mieszczan gdańskich rodu teutońskiego, którzy o poddanie miasta z Krzyżakami tajemnie się byli umówili, w nocy otwarte im zostało i nieprzyjaciele wpuszczeni jedną bramą miasto opanowali. [...] Najprzód bowiem wezwani przez księcia Władysława Łokietka do obrony gdańskiego zamku, wypędziwszy z niego największą sromotą tych, którym stać się mieli pomocą, sami zamek opanowali. [...]

Źródło G**Z zeznań świadków w procesie polsko-krzyżackim w Warszawie w 1339 r.**

Piotr, proboszcz łęczycki, powiedział, że „po śmierci tego (ks. Przemysława Wielkopolskiego) wszyscy rycerze Pomorza i Królestwa Polskiego przyjęli Władysława na pana Pomorza i króla Polski”.

[...] Mateusz, archidiakon płocki, stwierdził, że „Pomorze jest częścią Królestwa, powiedział także, że jeden i ten sam język jest na Pomorzu i w Polsce, ponieważ wszyscy mówią po polsku”.

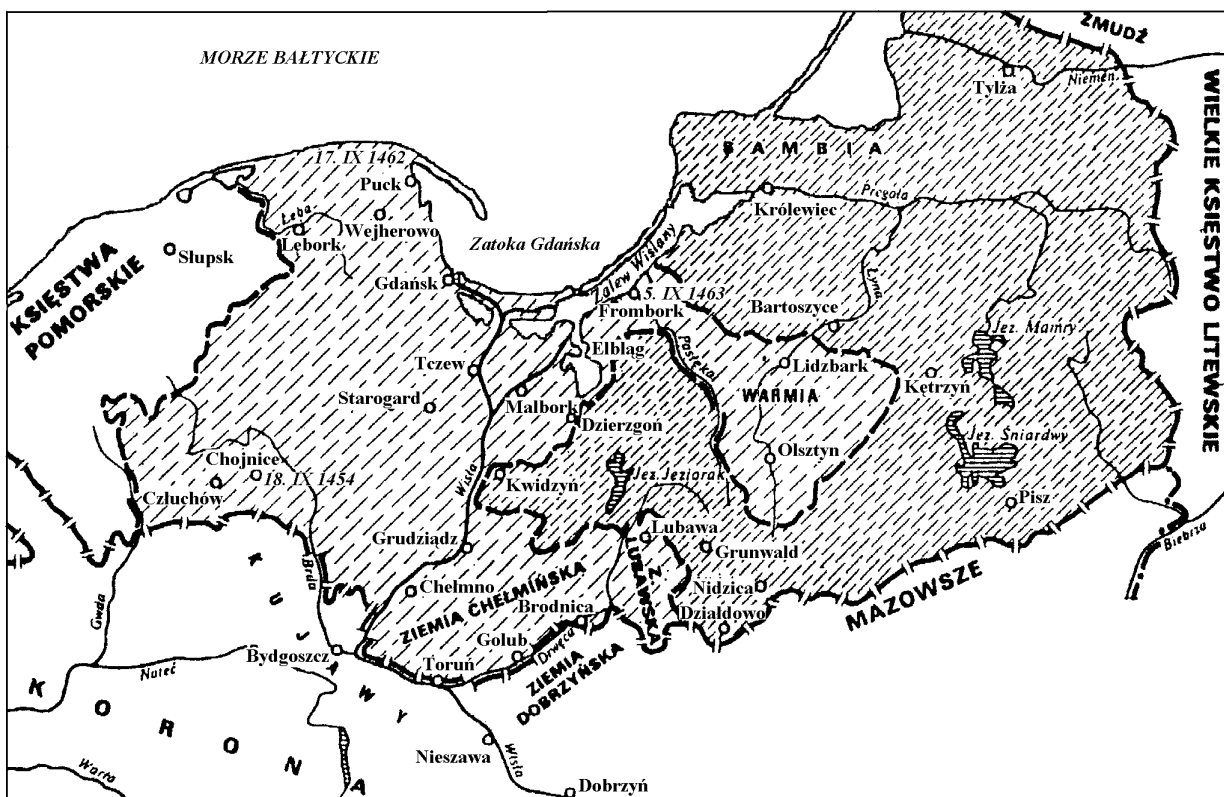
[...] Goczwinus de Rikalicz, mieszczanin z Szadka, twierdzi, że „książę łęczycki z Polski, który był księciem Ziemi Dobrzyńskiej, jest sam Polakiem i sam jego ojciec i jego przodkowie, którzy zawsze dzierżyli wymienioną ziemię, byli Polakami i również uważali, że pochodzą z Polski, a ludzie owej Ziemi Dobrzyńskiej mówią po polsku, jak w ziemi, która jest częścią Królestwa Polski i w granicach tegoż Królestwa”.

Janisław, arcybiskup gnieźnieński, twierdzi, że „Królestwo Polski rozciąga się aż do rzeki Ossy i wymieniona Ziemia Chełmińska jest częścią Królestwa Polski i w granicach tegoż Królestwa [...], że pan król jest panem wszystkich ziem pozostających w obrębie Królestwa Polski i daje je komu chce i komu chce odbiera”. [...]

Źródło H**Fragment wystąpienia Pawła Włodkowica na soborze w Konstancji**

Niewiernym wolno bez popełniania grzechu władać posiadłościami i majątkami oraz dzierżyć władzę, gdyż wszystkie te rzeczy stworzone zostały nie tylko dla wiernych [chrześcijan], ale dla wszystkich istot rozumnych [ludzi] [...]. Z tego płynie wniosek [...], że nie wolno niewiernym odbierać ich posiadłości i majątków ani też ich władzy, gdyż rzeczami tymi władają bez popełnienia grzechu i z woli Boskiej. Do tych wniosków doprowadza tekst z księgi Exodus XX, a mianowicie: „Nie zabijaj. Nie kradnij”, które to słowa zakazują wszelkiego rabunku i wszelkiego gwałtu [...].

Źródło I
Zmiany terytorialne po wojnie trzynastoletniej

Źródło J
Akt sekularyzacji Prus

Margrabia Albrecht, ks. pruski, oraz jego następcy będą obowiązani składać Nam takie przyrzeczenie uległości, że gdybyśmy z racji owej ugody lub nadania lenna zostali zaatakowani przez jakiegokolwiek księcia lub państwo, wtedy margrabia Albrecht, względnie jego następcy mają Naszemu Królestwu przyjść wszędzie z pomocą we własnej osobie wraz ze wszystkimi swymi poddanymi i z całą swą siłą. Nawzajem zaś My i Nasi Następcy będziemy obowiązani w podobnym wypadku to samo uczynić. Gdyby zaś zdarzyło się, że My i Królestwo Polskie zostaną napadnięci z jakiejś innej przyczyny czy to ze strony niewiernych, czy to innego nieprzyjaciela, a My sami osobiście z poddanymi Naszymi wyruszymy na wojnę, wtedy margrabia Albrecht lub jego rządcy następcy mają z Nami ze stu uzbrojonymi jeźdźcami wyruszyć i służyć Nam w granicach ziemi pruskiej. Gdybyśmy zaś zechcieli wyprowadzić go lub jego następców poza granice Prus, będziemy odtąd obowiązani wypłacać owym stu jeźdźcom żołd, jaki wypłacać się zwykle będzie innym Naszym najemnym jeźdźcą. [...]

Źródło K**Traktat krakowski w ocenie współczesnych historyków**

1. [...] W kwietniu 1525 r. Albrecht złożył na rynku w Krakowie hołd z dziedzicznego księstwa Prus. Został on zobowiązany do pomocy zbrojnej i otrzymał godność senatora królestwa. Polska uzyskiwała prawo powoływania sądu apelacyjnego do rozstrzygania sporów między księciem i jego poddanymi. W ziemi pruskiej przestał istnieć Zakon Krzyżacki, powstawał natomiast twór państwowy, który [...] zabezpieczał Polskę od północy. Spekulacje te w dalszej przyszłości okazały się zawodne, na razie jednak Jagiellonowie uzyskali nad Bałtykiem poważne znaczenie polityczne. [...]

2. [...] Traktat ten doczekał się różnych ocen. [...] Jedno jest pewne, że był on zawarty wbrew woli szlachty, która w 1525 r. uchwaliła wysokie podatki na wcielenie księstwa do Korony. Tak więc obserwatorzy rozgrywających się wówczas zdarzeń w wielu wypadkach oceniali posunięcie króla ujemnie. Słusznie pisał dyplomata polski Dantyszek, że „nie powinno się pominąć żadnej sposobności, ażeby wejść w posiadanie tego kraju, skąd tyle nieszczęść od dawnych czasów spadło na Polskę”. Inni zdawali sobie sprawę, jak niebezpieczne dla Polski będzie oddanie tej prowincji przedstawicielowi możnej rodziny książąt niemieckich. [...]

W sumie też trudno nie zgodzić się, że ten krok polityczny Zygmunta I był krokiem fałszywym [...]. Wprawdzie klauzula, że w wypadku wymarcia linii Albrechta i jego braci księstwo ma powrócić do Polski, osłabiała w jakimś stopniu zastrzeżenia wobec tego kroku, ale przecież w momencie zawierania traktatu trudno było przewidzieć, że istotnie ta linia wymrze tak szybko. [...]

3. [...] Traktat krakowski przyniósł więc dalsze wzmocnienie pozycji Polski nad Bałtykiem. Zamiast Zakonu lennikiem Polski stał się władca skłócony wskutek sekularyzacji Zakonu z cesarzem i papieżem i tylko w Polsce mogący liczyć na opiekę. [...]

Źródła informacji w arkuszu egzaminacyjnym cyt. za:

1. Czapliński. W., Zarys dziejów Polski do roku 1864, Kraków 1985,
2. Dowiat J., Historia dla klasy I Liceum Ogólnokształcącego, Warszawa 1979,
3. Gierowski J., Leszczyński J., Historia dla klasy II Liceum Ogólnokształcącego, Warszawa 1987,
4. Nanke C., Wypisy do nauki historii nowożytnej, Lwów 1929,
5. Polska myśl demokratyczna w ciągu wieków. Antologia, Warszawa 1987,
6. Samsonowicz H., Historia Polski do roku 1795, Warszawa 1990,
7. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole, nr 10 i nr 12, Warszawa 1959,
8. Wiek V-XV w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii i studentów. Opracowali M. Sobańska i S. B. Lenard, Warszawa 1997;

ARKUSZ ODPOWIEDZI

Zapoznaj się z materiałami źródłowymi. Odpowiedz na wszystkie pytania.

Na podstawie źródła A

Zadanie 25. (2 pkt)

Podaj 2 cele działalności Zakonu na przełomie XII i XIII wieku.

.....

.....

.....

.....

.....

Na podstawie źródeł A i B

Zadanie 26. (4 pkt)

Podaj 4 przywileje, jakie uzyskał Zakon.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zapoznaj się ze źródłem C

Zadanie 27. (1 pkt)

Określ zasadę organizacyjną Zakonu.

.....

.....

.....

Zapoznaj się ze źródłami D i E

Zadanie 28. (1 pkt)

Odpowiedz na pytanie, która z ziem polskich stała się siedzibą Zakonu.

.....

Na podstawie źródeł D i E

Zadanie 29. (3 pkt)

Podaj 3 ziemie, na które była skierowana ekspansja Zakonu w XIII i XIV w.

.....

.....

.....

.....

Na podstawie źródła E

Zadanie 30. (2 pkt)

Wymień 2 państwa zakonne, które istniały na początku XIV w. w Europie północno-wschodniej.

.....

.....

Na podstawie źródła F

Zadanie 31. (2 pkt)

Wymień 2 okoliczności, które ułatwiły Zakonowi Krzyżackiemu zagarnięcie Pomorza Gdańskiego.

.....

.....

.....

.....

.....

Na podstawie źródła J

Zadanie 37. (4 pkt)

Wymień 2 zobowiązania militarne każdej ze stron układu.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Na podstawie źródła K

Zadanie 38. (4 pkt)

Wymień 2 korzyści i 2 zagrożenia, wynikające z traktatu (w opinii historyków).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Brudnopis